

بررسی شاخص‌های عمده بازار کار در تابستان ۱۴۰۳ نشان داد

رشد داده‌های تعیین کننده حوزه اشتغال

احسان احمدی

روزنامه نگار

گزارش شاخص‌های عمده بازار کار نظیر جمعیت در سن کار، مشارکت اقتصادی، نرخ اشتغال، جمعیت فعال و غیرفعال و نرخ بیکاری همه گروه‌های سنی موضوعات تعیین‌کننده در هدف‌گذاری و راهبری کلان حوزه کار و نشان‌دهنده خروجی سیاست‌های این بخش محسوب می‌شوند. تازه‌ترین داده‌های مرکز آمار ایران در قالب طرح آمارگیری نیروی کار، بیانگر رشد و بهبود بسیاری از مؤلفه‌های مؤثر بر بازار کار به‌ویژه در حوزه نرخ اشتغال، وضعیت بیکاری و مشارکت اقتصادی در تابستان سال ۱۴۰۳ است. این خروجی در واقع حرکت مثبت بازار کار مبتنی بر ظرفیت‌های این حوزه را نشان می‌دهد.

بر اساس آخرین نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در سه‌ماهه دوم امسال، بیش از ۶۵ میلیون و ۲۴۲ هزار نفر از جمعیت بالغ بر ۸۶ میلیون نفری کشور در سن شغل یا در بین گروه جمعیتی ۱۵ ساله و بیشتر قرار دارند. این در حالی است که جمعیت در سن کار کشور در سه‌ماهه ابتدایی سال جاری حدود ۶۵ میلیون و ۴۸ هزار نفر برآورد شده بود. با توجه به ارتباط فعالیت گروه‌های مختلف سنی و اجتماعی در فعالیت‌های اقتصادی، کارشناسان حوزه کار روند افزایشی جمعیت در سن کار را ظرفیتی برای توسعه فعالیت‌های مبتنی بر اشتغال می‌دانند.

سهم ۴۱٫۷ درصدی افراد در سن کار از جمعیت فعال

داده‌های آماری مربوط به شاخص جمعیت فعال یا نرخ مشارکت اقتصادی در تابستان امسال حاکی از برآورد جمعیت ۲۷ میلیون و ۱۷۵ هزار نفری در چارچوب این شاخص است. با استناد به این آمار و اطلاعات در حال حاضر ۴۱٫۷ درصد از جمعیت در سن کار کشور در بازه جمعیت فعال دسته‌بندی می‌شوند. مقایسه نرخ مشارکت اقتصادی فصول بهار و تابستان ۱۴۰۳ حاکی از رشد داده‌های این شاخص است. بر مبنای آمارها در سه‌ماهه اول امسال ۲۶ میلیون و ۸۲۰ هزار نفر در قالب ۴۱٫۲ درصد جمعیت در سن کار در بین جمعیت فعال قرار داشته‌اند. نرخ مشارکت اقتصادی، به‌عنوان یکی از شاخص‌های رفاه و پویایی بازار کار، باعث ارتقای مؤلفه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی می‌شود. این مؤلفه‌ها در چارچوب یکی از شاخص‌های کلیدی بازار کار، شکل‌دهنده بخشی از سیاست‌های اشتغال و نشانه‌گر خروجی برنامه‌های کلان اشتغال و سرمایه‌گذاری این حوزه است. به‌طور طبیعی امکانات، ظرفیت‌ها و بسترهای راهبری کلان حوزه مشارکت اقتصادی و اشتغال در مناطق مختلف، تفاوت‌هایی در خروجی داده‌های این حوزه‌ها و میزان توسعه‌یافتگی مناطق مذکور را نشان می‌دهد. به‌عبارتی وجود تفاوت و معنادار در خروجی داده‌های نرخ مشارکت اقتصادی مناطق مختلف، به وجود فرصت‌های شغلی و میزان توسعه‌یافتگی اقتصاد مرتبط است.

کاهش افراد غیرفعال در تابستان امسال

بخش دیگری از داده‌های مربوط به طرح آمارگیری نیروی کار در تابستان سال ۱۴۰۳ بیانگر این است که در این محدوده زمانی بالغ بر ۳۸ میلیون نفر به میزان ۵۸٫۳ درصد جمعیت در سن کار به‌عنوان جمعیت غیرفعال شناخته شده‌اند. مقایسه آماری جمعیت غیرفعال دو فصل ابتدایی امسال نشان از کاهش این شاخص در تابستان دارد. برخی هدف‌گذاری‌های غیرواقعی بازار کار در دهه‌های گذشته، زمینه شکل‌گیری عدم تناسب جمعیت

محمود رضا مقدمی

روزنامه نگار

گزارش بر اساس داده‌های مربوط به بخش‌های اشتغال و تعاون، ۱۰ درصد مشاغل کشور در بخش تعاونی شکل گرفته است و سهم تعاونی‌ها از اقتصاد ملی حدود شش درصد برآورد می‌شود. این آمار و اطلاعات را در روزهای میانه مهرماه، بهمن عبداللهی، رئیس اتاق تعاون ایران، در جریان نشست با نمایندگان مجلس ارائه داده است. به گفته عبداللهی ۹ میلیون نفر در کشور عضو شرکت‌های تعاونی هستند و اگر به این تعداد ظرفیت ۴۹ میلیونی تعاونی‌های سهام عدالت را اضافه کنیم در مجموع ۵۷ میلیون نفر در قالب دوسوم جمعیت از اعضای تعاونی شمرده می‌شوند. این فعال بخش تعاون معتقد است که ضرورت‌های اصل ۴۴ قانون اساسی در مورد توسعه تعاونی‌ها جدی گرفته نشده و در این شرایط تعاونی‌ها به حالت اغما فرو رفته‌اند.

اصل ۴۴ قانون اساسی، اقتصاد ایران را مشتمل بر دو بخش دولتی و تعاونی می‌داند و بخش خصوصی قرار است فقط مکمل این دو بخش اصلی باشد، بنابراین از نگاه قانون‌گذار نقش تعاونی‌ها بسیار مهم و پررنگ بوده است. به این

فعال و غیرفعال کشور را فراهم کرد که تا امروز نیز ادامه دارد. عدم تعادل عرضه و تقاضای نیروی کار ناشی از راهبری بدون استفاده از داده‌ها و ظرفیت‌های بازار کار، از دلایل شکل‌گیری جمعیت غیرفعال است. در حال حاضر جمعیت غیرفعال کشور حدود ۶۰ درصد افراد در سن کار را تشکیل می‌دهند که این افراد به‌صورت عمده در اشتغال غیررسمی فعالیت دارند.

اشتغال بیش از ۲۵ میلیون نفر در تابستان

بر مبنای آمارهای مربوط به نرخ اشتغال در قالب جدیدترین طرح آمارگیری نیروی کار، بالغ بر ۲۵ میلیون نفر معادل ۹۲٫۵ درصد جمعیت فعال کشور در تابستان امسال شاغل بوده‌اند. این در حالی است که در سه‌ماهه اول سال جاری عدد ۲۴ میلیون و ۷۴۶ هزار نفری معادل ۹۲٫۳ درصد برای نرخ اشتغال زمان اشاره شده ثبت شده است. نرخ اشتغال نشان‌دهنده توانایی بسترهای اقتصاد کشورها در ایجاد فرصت‌های شغلی محسوب می‌شود. به‌طور عمده رشد اقتصادی، سطح تحصیلات و مهارت، رشد جمعیت، پیشرفت‌های فناوری و سیاست‌های دولت‌ها، شاخص‌های تأثیرگذار بر این نرخ محسوب می‌شوند.

کاهش بیکاران در سه‌ماهه منتهی به مهر امسال

نرخ بیکاری به‌عنوان یکی از اصلی‌ترین شاخص‌های عمده بازار کار در مقایسه فصول بهار و تابستان سال ۱۴۰۳ روند کاهشی داشته است. در عین حال کاهش آمار بیکاران نیز در این مدت ثبت شده است. آخرین داده‌های نرخ بیکاری در تابستان امسال جمعیت دو میلیون و ۴۶ هزار نفری در چارچوب ۷٫۵ درصدی را نشان می‌دهد. مطابق آمارهای رسمی مرکز آمار ایران این نرخ در سه‌ماهه اول امسال با ۷٫۷ درصد، بیکاری دو میلیون و ۷۵ هزار نفر را نشان می‌دهد. در مجموع روند بهبود وضعیت شاخص‌های عمده بازار کار در ماه‌های اخیر، نشانه‌ای از حرکت بازار کار و تولید به سمت شرایط پهنه است.

رشد ۸۰۰ هزار نفری افراد ۱۵ ساله و بیشتر

آخرین نتایج خروجی طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران بیانگر این است که طبق مقایسه جمعیت در سن کار ۱۵ ساله و بیشتر در فصول تابستان دو سال اخیر، در این حوزه رشد جمعیت حدود ۸۰۰ هزار نفری در کشور اتفاق افتاده است. روند افزایشی هم‌زمان داده‌های جمعیت افراد ۱۵ ساله و بیشتر در سن کار و جمعیت فعال و غیرفعال از طرفی گویای ارتقای ظرفیت نیروی

کار آماده ورود به بازار اشتغال است و از سوی دیگر تناقض رشد افراد غیرفعال را نشان می‌دهد.

همچنین در تابستان امسال بالغ بر ۶۵ میلیون نفر در محدوده سنی ۱۵ ساله و بیشتر در سن کار قرار دارند. در حالی که این بازه جمعیتی، در فصل مشابه سال قبل، حدود ۶۴ میلیون و ۴۵۷ هزار نفر برآورد شده است. در این حوزه شاهد رشد حدود یک دهم درصدی جمعیت نیروی کار هستیم. این روند افزایشی جمعیت در سن کار ظرفیتی برای بهره‌مندی از نیروی کار جوان است. با استفاده درست از این حجم نیروی انسانی و به کارگماری مناسب نیروی کار آموزش‌دیده، امکان بهبود عرضه و تقاضای نیروی کار در این بخش وجود دارد. آمارهای تابستان امسال حاکی از وجود ۳۲ میلیون و ۵۶۹ هزار مرد در سن کار و ۳۲ میلیون و ۶۷۳ هزار زن در بازه سنی ۱۵ ساله و بیشتر است.

بهبود شاخص مشارکت اقتصادی

بر اساس جدیدترین آمارهای مربوط به حوزه نیروی کار کشور در تابستان سال جاری، افزایش نسبی مشارکت اقتصادی در قیاس با مدت مشابه سال قبل را شاهد هستیم. مطابق داده‌های مرکز آمار ایران، با وجود رشد یک‌دهم درصدی نرخ مشارکت اقتصادی کشور، این نرخ در حال حاضر ۴۱٫۷ درصد است. در حالی که تابستان سال قبل ۴۱٫۶ درصد را تجربه کرده است. هم‌اکنون ۲۱ میلیون و ۱۷۵ هزار در کشور به‌عنوان جمعیت فعال شناخته می‌شوند و این جمعیت در سه‌ماهه دوم سال گذشته بالغ بر ۲۶ میلیون و ۸۰۱ هزار نفر برآورد شده است. در ارتباط با جمعیت مردان و زنان فعال مشمول آمار مشارکت اقتصادی، جمعیت چندبرابری مردان در مقابل زنان فعال قابل توجه است؛ مطابق آخرین داده‌ها در حال حاضر بالغ بر ۲۴ میلیون و ۴۰۲ هزار نفر از مردان و ۴ میلیون و ۷۷۳ هزار نفر از زنان در آمار جمعیت فعال و شاخص مشارکت اقتصادی قرار دارند.

برآورد ۳۸ میلیون نفری غیرفعال کشور

بر مبنای آمارهای جدید حوزه کار، از تابستان سال گذشته تا پایان همین فصل در سال جاری بالغ بر ۴۱۰ هزار نفر به جمع افراد غیرفعال ۱۵ ساله و بیشتر جامعه اضافه شده‌اند. در حالی که تابستان سال قبل بیش از ۳۷ میلیون و ۶۵۵ هزار نفر از افراد ۱۵ ساله و بیشتر در جمع افراد غیرفعال جامعه قرار گرفتند، اکنون بالغ بر ۲۸ میلیون و ۶۶ هزار نفر در قالب این شاخص دسته‌بندی می‌شوند. مطابق داده‌های مرکز آمار

اشتغال

ایران در سه‌ماهه دوم امسال بالغ بر ۱۰ میلیون مرد و حدود ۲۸ میلیون زن به‌عنوان افراد غیرفعال ۱۵ ساله و بیشتر جامعه معرفی شده‌اند.

ثبت کاهش نرخ بیکاری در کشور

جدیدترین داده‌های طرح آمارگیری نیروی کار نشان می‌دهد که طی یک‌سال اخیر روند کاهشی نرخ بیکاری در کشور ثبت شده، به‌گونه‌ای که شاخص نرخ بیکاری از ۷٫۹ درصد در تابستان سال ۱۴۰۲ به ۷٫۵ درصد در فصل مشابه سال جاری رسیده است. کاهش ۰٫۴ درصدی نرخ بیکاری در بازه زمانی یک‌سال منتهی به انتهای تابستان امسال در حالی رقم خورده که در این مدت حدود ۷۰ هزار نفر از بیکاران ۱۵ ساله و بیشتر کشور کاهش داشته است. همچنین در تابستان سال قبل حدود دو میلیون و ۱۱۶ هزار نفر در جمع بیکاران قرار داشتند و این میزان در فصل مشابه سال جاری به بیش از دو میلیون و ۴۶ هزار نفر رسیده است.

بیکاری کاهشی زنان

بر اساس آمارها روند کاهشی بیکاری در بین جامعه زنان بیشتر از مردان دیده شده است؛ به‌گونه‌ای که طبق داده‌های مرکز آمار کاهش ۱۰٫۲ درصدی بیکاری زنان در برابر کاهش ۰٫۲ درصدی بیکاری مردان در کشور ثبت شده است. شاخص نرخ بیکاری زنان ۱۵ ساله و بیشتر به ترتیب در تابستان سال‌های ۱۴۰۲ و ۱۴۰۳ به میزان ۱۵٫۴ درصد و ۱۵٫۲ درصد ثبت شده است. در حال حاضر آخرین آمارهای حوزه بیکاری بیانگر حدود ۶۷۷ هزار زن بیکار و بالغ بر یک میلیون و ۲۶۹ هزار مرد بیکار در سطح کشور است.

بیشترین کاهش بیکاران در گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله

در یک‌سال اخیر گروه سنی ۱۵ تا ۲۴ ساله در مقایسه با گروه سنی ۱۸ تا ۳۵ ساله با کاهش بیکاری بیشتری مواجه بوده‌اند؛ به‌عبارتی جوان‌ترهای یک‌سال گذشته را با بیکاری کمتری سپری کردند. بر اساس اطلاع مرکز آمار ایران، کاهش ۰٫۷ درصدی نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله در حالی ثبت شده که این نرخ از ۱۹٫۴ درصد در تابستان سال قبل به ۲۰٫۱ درصد در سه‌ماهه دوم امسال رسیده است. در حال حاضر بالغ بر ۵۲۸ هزار بیکار در این گروه سنی حضور دارند.

همچنین در این بازه سنی کاهش نرخ بیکاری زنان بیش‌تر از مردان اتفاق افتاده است؛ به‌گونه‌ای که در یک‌سال اخیر کاهش ۲٫۴ درصدی نرخ بیکاری زنان و کاهش ۰٫۱ درصدی بیکاری در بین زنان ۱۵ تا ۲۴ ساله را شاهد بوده‌ایم. در گروه سنی ۱۸ تا ۳۵ ساله نیز کاهش ۰٫۲ درصدی نرخ بیکاری در سطح کشور رقم خورده است. در این محدوده سنی اکنون بالغ بر یک میلیون و ۴۵۵ هزار بیکار با سهم ۱۴٫۸ درصدی برآورد شده و این در حالی است که این نرخ در سال گذشته ۱۵ درصد بوده است.

دانش‌آموختگان کمتر بیکار بوده‌اند

بررسی آمارهای مربوط به بیکاری فارغ‌التحصیلان در سطح کشور نشان‌دهنده این است که در یک‌سال اخیر منتهی به تابستان امسال، دانش‌آموختگان با آمار بیکاری کمتری مواجه بوده‌اند. نرخ بیکاری ۱۲ درصدی سال قبل فارغ‌التحصیلان و شاخص بیکاری ۱۱٫۶ درصدی این گروه در سال جاری حکایت از کاهش ۰٫۴ درصدی بیکاری در بین دانش‌آموختگان دارد. بر این اساس در حال حاضر حدود ۸۹۸ هزار بیکار دانش‌آموخته در سطح کشور برآورد شده و مجموع این افراد در سال گذشته بالغ بر ۹۰۵ هزار نفر بوده است. بر مبنای آخرین آمارها در حال حاضر بیش از ۴۲۴ هزار مرد دانش‌آموخته بیکار و حدود ۴۷۳ هزار زن فارغ‌التحصیل بیکار در انتظار ورود به بازار کار هستند.

atiyeno.ir

۳

موانع گسترش اشتغال زایی

اصغر آهنی‌ها

کارشناس حوزه کارفرمایی

موضوع خلق فرصت‌های گسترده شغلی به مسئله مهم و تأثیرگذار زیرساخت‌های تولید بازمی‌گردد. همچنین مواردی مانند تحریم‌های اقتصادی، نداشتن برنامه مشخص و نبود مدیران توانمند را می‌توان از دیگر دلایل شکل‌گیری بیکاری و ناتوانی در اشتغال‌زایی برشمرد. بررسی قانون‌گذاری در دوره‌های مختلف نشان‌دهنده عدم توفیق لازم در این حوزه مرتبط با بخش اشتغال است. در این حوزه کمتر به مسائل تخصصی اشتغال و تولید و ظرفیت‌های آن توجه شده است. جایگزینی افراد ناکارآمد در حوزه‌های اقتصادی نیز منجر به ورود آسیب‌های جدی به تولید و اشتغال شده و تحقق سیاست‌های کلان اشتغال‌زایی را با چالش مواجه کرده است. موانع جذب سرمایه و سرمایه‌گذار داخلی و خارجی نیز از دیگر موارد چالشی مرتبط با اشتغال‌زایی در دهه‌های اخیر است. سرمایه‌گذار داخلی نیز در صورت نبود بسته‌های امنیتی و تغییرات مستمر، مشوق به کارگیری سرمایه را نخواهد داشت. کاهش سرمایه‌گذاری و عدم موفقیت در جذب سرمایه برای ایجاد اشتغال جدید، همداری در راستای برهم خوردن نظم و تعادل بازار کار و تولید محسوب می‌شود.

روند کاهشی رشد جمعیت از یک‌سو و افزایش جمعیت بازنشستگان پیش از موعد و سخت و زیان‌آور از سوی دیگر، زمینه تشدید موانع خلق اشتغال گسترده و تعادل بخشی به بازار کار را فراهم کرده است. برخلاف عملکرد جامعه جهانی، از طریق توسعه فضای مشاغل سخت و زیان‌آور، بسیاری از نیروهای انسانی را در زمان غیرمناسب بازنشسته کردیم که تأثیرات منفی بر حوزه کسب‌وکار داشت. عمده این افراد البته در فرصت‌های شغلی دیگر مشغول به کار شدند. با این کار ضمن ورود طلسم سنگین هزینه و نیروی انسانی به بخش تولید و کارفرمایی، هزینه‌های بازنشستگی تأمین اجتماعی افزایش یافت. در حوزه فرهنگ کار هم نیازمند ارتقای فرهنگ کار برای جدیت و رشد بهره‌وری در ساعات کاری هستیم و آموزش نیز در این مورد بسیار مؤثر است. همچنین تعداد بالای کارکنان شاغل در دستگاه‌ها و امکان اجرای کار با بخشی از این نیروها از مشکلات مربوط به حوزه بهره‌وری است. در واقع باید شایسته‌سالاری را در فضای کسب‌وکار جاری کنیم و در صورت کوتاهی در این زمینه، آسیب‌های جبران‌ناپذیری به کار، تولید و بهره‌وری وارد می‌شود.

اگر توسعه فرهنگ کار و تولید را به لحاظ فکری و فرهنگی در جامعه ارتقا دهیم، رشد انگیزه کارفرمایان و سرمایه‌گذاران اقتصادی اتفاق می‌افتد. توسعه اقتصادی با وجود نیروی کار فعال رخ می‌دهد. در شرایطی که رابطه مستقیم این عوامل با یکدیگر ثابت شده، باید توسعه فرهنگ کار را دنبال کنیم. بر اساس آمارها حدود ۹۲ درصد فعالیت‌های کشور با اشتغال ۴۹ درصدی در اختیار کارگاه‌های زیر ۱۰ نفر است و ۸ درصد را واحدهای بزرگ اقتصادی تشکیل می‌دهند. با توجه به این داده‌ها، یکی از مشکلات واحدهای صنعتی و فعالان اقتصادی مسئله تسهیلات بانکی است. سرمایه‌گذاران تنها بخشی از آزرده خود را به عرصه اقتصاد وارد کرده و بخش دیگر را باید از طریق تسهیلات بانکی دریافت کنند. عدم انعطاف سیستم بانکی را می‌توان از دلایل مهم و مؤثر بر شرایط اشتغال‌زایی و رونق تولید برشمرد.

آمایش سرزمین و سنجش ظرفیت‌های اشتغال و تولید، باید در ارتباط با گسترش دامنه خلق شغل در اولویت قرار گیرد. بی‌توجهی به این مسئله مهم آسیب‌های جبران‌ناپذیری به فضای کار و تولید وارد می‌کند. با توجه به شکل توسعه و سرمایه‌گذاری در کشور، هم‌خوانی لازم در این زمینه دیده نمی‌شود. برخی مواقع آمایش سرزمین توسط غیرکارشناسان انجام و ضعف زیرساختی را ایجاد کرده است. به این واسطه تا استراتژی توسعه اشتغال به‌شکل مؤثر، تدوین و اجرا نشود نتیجه‌گیری مطلوب دور از دسترس است. اشتغال غیررسمی نیز در یک اقتصاد غیررسمی مشکلاتی را برای بخش تولید به وجود می‌آورد. در ارتباط با فضای غیررسمی اشتغال و اقتصاد، گاهی قوانین غیرهم‌خوان با واقعیت‌ها به تصویب می‌رسد. این موضوع عدم تناسب دستمزدی واحدهای اقتصادی، بزرگ و کوچک و مشاغل غیررسمی را به وجود آورده است. تدوین قوانین یکسان برای مشاغل، چالش‌هایی از جمله مشاغل غیررسمی را موجب می‌شود. در این اوضاع، بخشی از شغل‌ها با خطر انقراض روبه‌رو شده و اشتغال غیررسمی رشد می‌کند. این موضوع را باید آسیب و مانعی در راستای اشتغال‌زایی محسوب کرد.

در نهایت می‌توان گفت که توسعه زیرساخت‌ها زمینه اشتغال‌زایی را فراهم می‌کند. همچنین تغییر دیدگاه و برنامه‌ریزی و هدف‌گذاری در بهبود مسیرها و شاخص‌های مرتبط با اشتغال و تولید را در کنار حمایت دولت و دستگاه‌های مرتبط با این حوزه باید ابزار لازم و مکمل در بهبود وضعیت اشتغال‌زایی برشمرد.